

Existimare autem nunquam expedire eis uti, eo quod semper melius sit orationem Dominicam recitare, plus esset quam temerarium, cum sit contra sensum et usum totius Ecclesiae. Nec semper et in omnibus circumstantiis est melius vel utilius, omne id quod de se est perfectius. Nam orare ex se est perfectius quam legere, et non tamen quolibet tempore et loco est melius. Sic ergo, licet Christi oratio et verba secundum se perfectiora sint, non propterea in omni loco et tempore utendum est illis, neque id semper est melius, quamvis ceteris paribus, et servata opportunitate, illa oratio ceteris praferenda sit.

7. *Tertia assertio: non est necesse certa forma ut oratio vocalis sit honesta.* — Addo ultimo non esse necessarium certa et praescripta forma uti, ut oratio vocalis sancta et honesta sit. Hoc etiam est certum, et colligi potest ex Scriptura, nam in Testamento veteri referuntur variæ formæ, et modi orandi, sanctarum personarum, ut Danielis, Ezechielis, Manasses, Susannæ, et aliorum, qui non orabant secundum aliquam praescriptam formam, sed prout uniuersique Spiritus Sanctus dictabat. David etiam in Psalmis innumeros orandi modos habet, et non solum res diversas, sed etiam eamdem pluribus verborum formulis postulare solebat. Ut maxime videtur licet in Psalm. 118, ubi divinæ legis observationem fere singulis versibus postulat, utens semper diversa forma verborum: *Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificaciones tuas*; et iterum: *Justificationes tuas custodiā, non me derelinquas usquequaque*; et rursus: *Benedictus es, Domine, doce me justificationes tuas*, etc. De Christo etiam Domino ex Evangelio constat, non servasse in orando certam verborum formam; aliter enim oravit Joan. 14, Lazarum resuscitatus, aliter vero in horto ad Patrem transiturus; imo ibi ter orans non eadem verba semper dixisse refertur. De Apostolis etiam legimus Actor. primo, orasse pro electione Matthiae, non ex praescripta forma, sed prout temporis, loci et materiae expediebat. Ratio autem est, quia ex natura rei licitum unicuique est voce orare juxta suæ mentis affectum, sensum, vel capacitatem, et nullo jure positivo divino vel humano est hoc prohibitum, neque est praeceptum ut semper aliqua orandi forma, ex his quæ vel in Scripturis continentur, vel ab Ecclesia institutæ sunt; ergo non est necessarium ad honestatem orationis vocalis, ut certa forma verborum fiat. Quomodo au-

tem et de qua oratione intelligenda sit haec assertio, ex sequenti cap. constabit.

8. *Hæretorum fundamentum diruitur.* — Fundamenta hæretorum facilem habent responsionem. Nam Christus non dixit, Deum esse orandum in spiritu et veritate, quia mente et non corpore orandus sit, sed quia ad verum Deum dirigenda est oratio, quod est ipsum colere in veritate, et quia ex puro corde, et desiderio placendi illi orandum est, quod est illum in spiritu adorare, ut ibi Patres exponunt. Mitto Christum ibi fuisse locutum de adoratione visibili et legitima per verum sacrificium, ut exposui 3 part., disp. 74, sect. 4. Tamen hinc etiam retorquetur argumentum; nam si sacrificium dicitur fieri in spiritu et veritate, etiamsi actu corporali fiat, dummodo ex vera fide et religione fiat, eadem ratione vocalis oratio erit in spiritu et veritate, si ex vera fide, et gratia, et cum debita devotione, et attentione fiat. Unde Paul. aiebat, 1 Cor. 14: *Psallam spiritu, psallam et mente, quamvis psallere voce fiat.*

9. *Ratio eorumdem dissolvitur.* — Ad rationem autem hæretorum responsum jam est, nos non edere vocem orando, quia putemus Deum latere mentes nostras, neque quia Deus sensibiliter audiat; sed vel ut nos audiamus, et ita excitemur, vel ut alii audiant et aedificantur, vel etiam ut illi nobiscum et nos cum illis oremus, vel ut nomine omnium oremus, ut sequenti cap. dicetur, vel denique ut ore et lingua Deum colamus.

10. *Alii hæretici conrincuntur.* — Alii hæretici non indigent responsione, quia nullum afferunt fundamentum, vel supponunt alium errorem ab Ecclesia damnatum, nimurum in colendo Deum, non licere aliis ritibus aut verbis uti, nisi quæ in Scriptura Sacra continentur. Satis enim est ut non sint prohibita, si alioqui ex natura rei honesta sunt.

CAPUT II.

QUOTUPLEX SIT ORATIO VOCALIS, ET QUAS PARTES HABEAT?

1. *Primus modus dividendi orationem vocalis in publicam et privatam.* — Primum omnium dividi solet oratio in publicam et privata: potest autem oratio publica dici vulgari significacione, prout publicum distinguuntur contra occultum et secretum, et sic dicitur publica oratio, quasi accidentaliter, omnis illa quæ in loco publico fit, ita ut ab aliis videa-

tur, vel videri possit. Quomodo publice oravit Daniel, quando fenestris apertis in cœnaculo suo contra Jerusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, et adorabat, confitebaturque coram Deo suo, Daniel. 6, ubi subiungitur: *Viri ergo illi curiosius inquirentes, invenerunt Danielem orantem, et obsecrantem Deum suum.* Sic etiam populus christianus ter in die publice orat, audito signo ad Virginem salutandam. Hic vero non denominamus orationem publicam in hac significacione, quia est valde extrinseca denominatio, et accidentalis, nullaque proprietas orationis ex illa nascitur præter generalem conditionem actus honesti, nimurum ut serventur illæ circumstantiæ, quas in actione sacra et publica prudentia requirit, quas infra suis locis attingemus.

2. *Secundus modus dividendi eamdem orationem in publicam et privatam.* — Alio ergo modo dicitur oratio publica quasi per se, illa, quæ fit nomine publico, et non tantum privato, id est, quæ fit a sacerdote nomine Ecclesiae, seu quæ fit ab Ecclesia per ministros suos, ut tales sunt. Ita divus Thomas, d. q. 83, art. 12; Gloss. magna, in Clem. 1, de Reliq. et ven. Sanct.; et hoc genus orationis significavit Paul. ad Heb. 5, cum dixit: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constitutus in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis.* Quod enim de oblationibus et sacrificiis dicit, in orationibus etiam locum habet, nam omnium est eadem ratio. Unde in lib. de Eccl. dogm., c. 3, dicitur: *Obsecrationum sacerdotialium sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita, in omni mundo, atque in omni Catholica Ecclesia uniformiter celebrantur, ut legem credendi lex statuat supplicandi*, etc. Privata ergo oratio ab hac publica distinguitur; privata enim est omnis illa, quam unusquisque sua auctoritate (ut sic dicam) et ut privata persona offert. Unde prior oratio publica est, etiamsi intra cubiculum clauso ostio solitarie, et summissa voce fiat. Hæc vero posterior privata est, etiamsi in templo vel in plateis fiat, juxta illud Pauli, 1 ad Corinth. 2: *Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus, similiter et mulieres, etc.*; nec satis distinguuntur hæc duo membra ex verborum forma, quæ in orando servatur. Nam, licet quis recitet horas canonicas ab Ecclesia institutas, si ita facit tantum ut privata persona, erit oratio privata, et non publica. Distinctio ergo ex ministerio et intentione per-

sonæ sumenda est; nam ut oratio sit publica, necesse est ut fiat a persona, quæ sit Ecclesiae minister deputatus ad orandum nomine suo, et quod ipse hac intentione oret, ut expletat munus suum, et consequenter necesse est ut oret modo præscripto ab Ecclesia ad orandum Deum nomine ipsius; omnis autem alia oratio, quæ has conditiones non habet, privata est.

3. *Alia orationis vocalis divisio juxta D. Bonaventuram.* — Secundo, dividi potest oratio ex Bonav., de Processu Relig., lib. 7, c. 3, in eam, quæ fit juxta aliquam certam formam verborum antea præscriptam, vel quæ fit verbis prolatis pro arbitrio et affectu orantis; ut enim Augustinus dixit, Epist. 121, verba orationis interdum sequuntur ex præcedenti affectu orationis, *qui ea format, ut claret*; interdum præcedunt, ut orans attendat, et affectus crescat. Quando ergo oratio vocalis sequitur ex affectu, ad clarificandum, seu exprimendum illum, tunc non solet fieri juxta præscriptam aliquam verborum formam, nisi fortasse contingat memoria retineri, et esse affectui orantis accommodata, quod accidentarium est; per se vero ac regulariter tunc verba formantur juxta affectum et capacitatem orantis. Et de hoc modo orandi recte intelligitur illud Ps. 15: *Lætatum est cor meum, et exultarit lingua mea.* Nam interna devotio interdum tanta est, ut non possit interius contineri, quin in exteriora verba prorumpat, sicut spirituale gaudium sensibilem affectum excitat, juxta illud: *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum*, Psalm. 83. Quando vero vocalis oratio præcedit affectum, et devotionem internam, tunc necesse est ut secundum aliquam formam verborum oranti propositam fiat, quia non fit nec formatur juxta affectum orantis, cum ille non supponatur; ergo necesse est ut præcedat, et per memoriam vel scripturam proponatur ipsi oranti, alioqui temere et casu fieret oratio.

4. *Ad omnem orationem præcedere generali affectum orandi, licet particularis subsequatur.* — Notanda differentia inter duos modos orandi. — *Alia differentia.* — Dices: quomodo fieri potest ut affectus orantis non præcedat verba orationis, nam vocum prolatio, si non procedat ex affectu orandi, non mereatur nomen orationis, quia re vera oratio non est, ut infra ostendemus; ergo nec distinctio Augustini habet locum, nec verum est verba orationis interdum præcedere affectum oran-

tis. Respondeo aliud esse loqui de affectu orandi confuse et generatim, aliud de affectu particulari, quem aliquis orando exprimit ex desiderio obtainendi illam rem particularem, quam voce proponit. Prior affectus generalis necessario praeedit ante verborum prolationem in quacumque hujusmodi oratione vocali, ut ratio facta convincit, et Augustinus non negat, sed aperte potius supponit, ut jam explicabo. Posterior autem affectus, per se loquendo, non supponitur ad recitationem vocalem, sed potius ex illa nascitur, et juxta illam generatur. Ut, verbi gratia, qui recitat *Pater noster*, etc., non prius cogitat de sanctificatione nominis Dei, vel illam desiderat, ut experimento constat; postquam autem profert illa verba: *Sanctificetur nomen tuum*, etc., si convenienter recitat, et attendit, ac intelligit, prodit in illud desiderium. Et ideo notanter dixit Augustinus quod affectus orantis consequenter attendit ut crescat. Quia non de novo generatur, cum supponatur aliquis affectus saltem confusus; crescit tamen, quia juxta verborum exigentiam attendendo ad illa paulatim crescit, vel extensive, vel etiam intensive, quia res magis propositae, et attentius ac distinctius consideratae, magis movent. Differentia igitur inter illos duos modos orandi est, quod prior, quando vox omnino procedit juxta affectum et arbitrium orantis, supponit omnino particularem affectum, quem vox ipsa declarat, quia ab illo formatur et quasi determinatur. In posteriori autem modo, in quo certa verborum forma recitatur, per se non supponitur ille affectus, quem verba exprimunt, ut declaratum est. Unde est alia differentia, quia quando vocalis oratio prorumpit priori modo ex affectu, non est necesse ut praecedat specialis intentio vocaliter orandi, sed interior affectus quasi naturali impetu movet linguam, quia affectus animi ex quadam conaturali concomitantia redundat in corpus, ideoque ad sic orandum communiter sufficit prima intentio cogitandi de Deo, et orandi mente; nam ex illa tandem pervenitur ad illum affectum movendi linguam ad exprimendum desiderium, vel admirationem, aut alium mentis conceptum. At vero quando oratio vocalis jam formata recitanda est, praeedit semper intentio vocaliter orandi, sive actu sit, sive proxime antecesserit, ita ut saltem virtute maneat.

5. *Hæc partitio, licet conveniat cum priori, non tamen coincidit.* — *Objectio.* — Est deni-

que in hac partitione considerandum, aliquo modo convenire cum priori, non tamen cum illa coincidere. Nam oratio vocalis, quæ fit ex affectu orantis absque præscripta forma verborum, semper est privata, et non publica; omnis enim publica oratio (in sensu supra explicato) fieri debet juxta præscriptam aliquam verborum formam. Quod constat ex usu Ecclesiæ; ideo enim in sacrificio, et in aliis officiis divinis certæ orationes, versus, aut psalmi sunt instituti, aut designati, quia tunc ministri Ecclesiæ publicas orationes fundunt. Ratio autem est, quia tunc minister non loquitur nomine suo, sed Ecclesiæ, et ideo ab illa debuit accipere et verba orationis, et orandi formam. Dices: fieri potest ut unus petat nomine alterius tanquam famulus ab eo missus, et nihilominus verba petitionis formet modo suo; nam hoc etiam potest habere ab alio commissum, ut inter homines contingit. Respondeo, esto hoc fiat inter homines, ab Ecclesia non permitti. ut oratio, quæ suo nomine ad Deum fundenda est, aliter fiat quam modo ab ipsa præscripto, quia pertinet ad majorem Dei reverentiam, et ad majorem Ecclesiæ securitatem, et fidelium devotionem, ne aliquid indecorum talibus orationibus misceatur.

6. *Quare oratio publica semper debeat esse vocalis.* — Unde obiter colligi potest quædam ratio, ob quam oratio publica semper debet esse vocalis, ut notavit Cajet. 2. 2, q. 83, art. 12, et consentiunt omnes (propter quod illa divisio data non est de oratione mentali), nam Ecclesia, quæ de interioribus non iudicat, non potest præscribere certos conceptus vel affectus internos, quibus interior oratio fiat, præscribit autem certam verborum formam, qua in voce orandum est nomine suo. Deinde colligitur breviter alia differentia inter duo membra hujus secundæ divisionis; nam oratio illa, quæ fit absque præscripta forma verborum, moraliter loquendo, non cadit sub præceptum, quia Ecclesia non præcipit orare nisi designando quid et quomodo sit orandum, ut ex usu constat, et patebit ex infra dicendis; nec ex natura rei inventitur tale præceptum, quoad vocalem orationem, ut infra ostendam; recitare autem aliquid juxta institutam formam, sub præceptum ecclesiasticum cadit, ut infra videbimus.

7. *Non omnis oratio, quæ fit ex præscripta forma, est publica.* — At vero e contrario non omnis oratio, quæ fit ex definita forma verborum, publica est, sicut nec talis oratio semper

cadit sub præceptum. Prior pars constat; ut notavi in 3 tom., loco allegato. Ubi etiam Patres allegavi, qui partes illas ut distinctas in solemni ritu orandi Ecclesiæ declarant. Ex quibus argumentum sumitur ad orationes privatas; quod, scilicet, possint ex illis quatuor partibus integrari, imo tunc fore completas et perfectas, quando illas omnes habuerint. Quia licitum est fidelibus, dum private orant, ritum et formam Ecclesiæ imitari in his, quæ privatim et sine ecclesiastica solemnitate fieri possunt. Imo, si quis recte consideret, illa quatuor membra, licet ab Ecclesia fuerint accommodata ad hoc vel illud officium suum, non tamen sunt ab illa inventa, sed ex se, seu ex ipsa rei natura, sunt distincta. Unde et in psalmis et antiquis orationibus Sanctorum, quæ in Scriptura referuntur, omnes illæ partes frequenter inveniuntur, in quocumque legitimo sensu intelligentur. Et ratio est, quia internas cogitationes et affectus possumus etiam voce exprimere cum Deo loquentes; ergo sicut in mente, ita et in voce partes illæ discerni possunt.

9. *Primus modus explicandi prædictam enumerationem.* — Atque hinc fit ut hæc enumeratio eisdem modis in vocali oratione explicanda sit, quibus in mentali eam declaravimus. Duos autem explicandi modos supra posuimus: unus est D. Thomæ, in quo facile est intelligere quid sint, et quomodo in oratione vocali distinguantur postulationes, et obsecrations, et gratiarum actiones. Postulamus enim, cum verba orationis proferimus, dicendo: *Concede, præsta, da*, vel aliquid simile. Obsecramus, cum rationem aliquam Deo proponimus, quæ illum ad dandum moveat, ut cum dicimus: *Per Christum Dominum nostrum, per temet ipsum fac hoc Deus*, etc. Verba etiam, quibus gratias agimus, satis per se nota sunt; solum de oratione, quæ dicitur esse *elevationis in Deum*, etc., dubitari potest quomodo in voce locum habeat. Dicendum vero est, hunc actum exprimi per voces illas quibus Deum invocamus, unde D. Thomas ait illa verba, quæ Ecclesia solet præmittere in orationibus suis, *Omnipotens sempiterne Deus*, partem illam continere, quæ speciali modo dicitur oratio, idemque dicendum est de illis verbis in Psalmis usitatis: *Deus, Deus meus*, cum similibus. Atque ita hæc interpretatio et facilis et probabilis est.

10. *Secundus modus.* — Alio tamen modo partitionem illam explicare possumus juxta illos actus, quos in oratione mentali recensuimus, qui sunt interna humiliatio et confessio,

recognitio divinæ majestatis, petitio, et gratiarum actio; hos enim actus omnes voce exprimimus: cuius optimum exemplar in missarum precibus invenitur, quod privatim orando imitari possumus. Incipimus enim culpas nostras recognoscendo, et coram Deo confitendo. Deinde magnificamus Dei majestatem, ejusque gloriam canimus; postea petitiones fundimus, ac tandem gratiarum actione orationem concludimus, ut Augustinus dixit. Has ergo partes in quacumque privata oratione vocali exprimere possumus, quamvis id semper necessarium non sit, ut supra de mentali dixi. Interdum etiam, licet omnes exerceantur, nihilominus tota oratio ad finem unius partis ordinari potest; sicut etiam Ecclesia interdum totum missæ officium ordinat ad gratiarum actionem, interdum ad peccatorum expiationem, aliquando ad aliquos beneficij divini impetrationem, nonnunquam soluñ ad magnificandum Deum in se, vel in aliquo Sancto suo; ac denique sæpe vel omnes fines hos, vel plures illorum intendit; omnes igitur hos orandi modos in privatis orationibus imitari possumus.

11. *Objectio.* — Solum potest objici, quia non videtur illa partitio adæquata et sufficiens, quia in oratione multi alii actus inveniuntur: unus est divina laus, quam a gratiarum actione distinxit Ambrosius, lib. 6 de Sacram., cap. 5. Alius est votum, seu promissio; hanc ponit Cassian., Collat. 9, cap. 41, ubi in verbis Pauli citatis, per orationes vota intelligit: nam ipsummet vovere vult esse quodam orare. Tertius est accusatio eorum qui nos perseguuntur, præsertim dæmonum qui nos ad peccata sollicitant; hunc enim ponit Theod., ad Timot. 2. Quartus est allegatio causarum, vel titulorum conducentium ad obtinendum aliquid a Deo, et quæ illum movere possunt ad concedendum quod petitur. Hunc enim ponit D. Thom., dict. art. 17. Et est usitatissimus in Scriptura, et in Ecclesia, maxime cum suas orationes ita concludit: *Per Dominum nostrum Jesum Christum*, etc. Quintus esse potest enarratio, et commemorationis operum Dei, prout in multis Psalmis David cernere licet, quos Ecclesia in pluribus orationibus affert, quamvis nullam postulationem, sed quasi historicam narrationem continere videantur. Sextus addi potest, simplex præsentia, seu memoria Dei a qua necessario videtur inchoanda oratio, eamque D. Thom. nomine orationis videtur intelligere. Et ideo immutat aliquo modo ordinem Pauli, et ora-

tionem primo loco collocat, quia est ascensus mentis in Deum. Quod non videtur intelligendum in sola generali vocis significatione, alias illa una vox reliquos omnes actus comprehendenter; intelligere ergo videtur illum primum actum, qui a quatuor a nobis enumeratis videtur distinctus, et ante primum a nobis positum præsupponi, quia de ratione orationis est, ut apud Deum fiat; et hoc videtur docuisse Christus, quando nos docuit orationem inchoare dicendo: *Pater noster qui es in celis*, etc. Nam hoc verbo ascensionem mentis ad Deum expressit.

12. *Solutio.* — *Laus Dei duplíciter fit.* — *Submissio optimum orationis principium.* — Responderi potest uno verbo, Paulum non assumpsisse provinciam faciendi integrum divisionem, aut enumerandi omnes actus orationis, sed solum voluisse exhortari ad orandum fideles, non tantum pro se, sed etiam pro omnibus hominibus, et solum hac occasione proposuisse illos actus, quos vel oportet facere ad hujusmodi orationem efficacius faciendam, vel qui ab Ecclesia frequentius fieri solent. Ad hunc ergo finem satis fuit illos quatuor commemorare, ut ex dictis satis constat: nam ea quæ vel generalia sunt, vel in his virtualiter continentur, non fuit necessarium specialiter recensere. Unde addere possumus, alios actus, qui enumerati sunt, vel in dictis contineri, vel ad illos facile revocari. Laus enim Dei duobus modis fieri potest, ut Ambrosius loco citato significat, scilicet vel ad magnificandum Deum propter magnam perfectionem suam, vel ad gratificandum beneficium ab eo receptum. Hoc posteriori modo est quædam gratiarum actio; priori autem modo pertinet ad secundum actum a nobis propositum, ut facile constat ex dictis. Ambrosius autem ponit illum primo loco, et immutat ordinem Pauli, quia nomine orationis illum intelligit. Verumtamen negari non potest, quin orationis optimum principium sit propria submissio coram Deo, cum recognitione propriæ indigentiae et miseriae, et statim convenienter sequi illam magnificationem Dei per laudem ejus, eamque optime significari nomine orationis. Sub qua nos supplicationem comprehendimus, per quam, ut Ambrosius ait, incipimus rogare Deum, ut nos dignetur audire, quamvis ipse illum distinguat et per obsecrationem significari putet.

13. *Votum non pertinet ad orationem, cum ea tamen potest conjungi.* — *Accusatio non pertinet ad orationem.* — *Repræsentatio cau-*

sarum clauditur sub postulatione. — De secundo autem actu, scilicet de voto, seu promissione, respondemus proprie et stricte non pertinere ad orationem, sed esse actum diversæ rationis, ut postea videbimus; potest tamen cum oratione conjungi, ut cum Deo promittimus aliquid, ut ab eo aliquid impetreremus, et tunc reducitur ad postulationem, in quo sensu etiam Ambrosius, libr. de Cain et Abel, votum dixit esse postulationem, seu esse cum illa. Et sumpsit ex Philone, lib. de Sacrif. Abel et Cain; votum vero propriæ dictum alium actum significat, et potest quidem fieri ex animo grato ob acceptum beneficium, et sic pertinet ad gratiarum actionem; item, fieri potest in satisfactionem pro peccato, et sic reducitur ad obsecrationem; per se vero fit in reverentiam Dei propter majestatem ejus, ut infra suo loco dicetur. De tertio actu, scilicet de accusatione, non video quid necesse sit hunc actum numerare. Nam ut recte notavit Bellar., lib. I de Bonis oper., c. 2, nec verbum græcum cogit ad significationem, neque etiam accusatio pertinet ad officium orationis, nisi quatenus ad repræsentandam indigentiam nostram cum petitione auxilii divini contra inimicos; et sic constat non esse actum distinctum ab enumeratis a nobis. De quarto actu, qui ultra simplicem petitionem addit repræsentationem causarum et titulorum dantium vim orationi, respondemus totum hoc concludi sub postulatione. Verum est D. Thomam hoc munus attribuisse obsecrationi, quam in hoc distinguit a postulatione, estque expositio satis consentanea proprietati latini verbi *obsecro*. Juxta quam expositionem ante obsecrationem præcedit non solum oratio, sed etiam postulatio. Nos vero, propter vim vocis græcae, et ad retinendum ordinem Pauli, obsecrationem aliter exposuimus. Ideoque necesse est ut sub postulatione includamus omnem particularem petitionem, sive simpliciter fiat, sive cum quacumque instantia et propositione rationum, quæ Deum movere possunt, nam revera totum hoc nomine postulationis significare solemus. Imo ordinarie ita hic actus conjungitur petitioni, ut vix possit ab ea distingui, ut videre licet in orationibus Ecclesiæ, et in modo orandi SS. Patrum, qui in Scriptura referuntur, ut de Moyse, Exod. 32 et 33; Daniel. 9, et sæpe alias.

14. *Narratio operum Dei duplex esse solet.* — Quintus actus, qui est narratio operum Dei, duplex esse solet. Unus est narratio

beneficiorum et mirabilium ejus. Alius est narratio suppliciorum propter peccata. Prior pertinet ad gratiarum actionem, nam est quædam recognitio beneficiorum, cui semper conjungitur divina laus propter eadem beneficia. Supplicia vero in memoriam revocantur ad excitandum in audientibus divinum timorem, et consequenter animi dolorem de propriis peccatis, quæ statim repræsentantur, atque ita hæc pars orationis ad primum actum a nobis positum reducitur. Est enim advertendum, quod illi quatuor actus non distinguuntur in oratione propter præcisam et specificam rationem orationis, sed propter generalem, ut ex dictis constat; ideoque etiam meditatio divinorum beneficiorum et suppliciorum ad illos revocari potest, accommodando illam ad singulos actus, juxta materiam unicuique proportionatam. Ex hac autem meditatione nascitur interdum vocalis enarratio eorumdem operum Dei. Quod si ad illam antecedat, sitque veluti dispositio et preparatio ad illam, habet potius rationem lectionis sacrae, quam orationis; et hanc lectionem solet Ecclesia suis publicis orationibus conjungere, vel ad excitandos animos fidelium ad orandum devotius, vel confitendum fidem, vel renovandam fidei memoriam, aut ad aliquam fidelium instructiōnem.

15. *Præsentia Dei non est actus distinctus a quatuor dictis.* — De sexto actu, qui est memoria vel præsentia Dei, seu illius expressio, respondeatur non posse intelligi, aut voce exprimi ascensum mentis in Deum, nisi secundum determinatum aliquem modum, et ideo non esse actum distinctum a quatuor dictis, sed in omnibus et singulis contineri. Nam, licet per primum actum dicatur homo considerare et recognoscere propriam indigentiam et miseriam, non tamen in ea sistit, sed repræsentat illam Deo, ut sui misereatur, vel coram eo se humiliet, sive hoc mente concipiatur, sive verbis etiam proferat. Nec multum curandum est an physice vel metaphysice ibi interveniant variii actus mentis; nunc enim moraliter loquimur, et ita est reputandus unus actus. Si autem memoria de Deo et præsentia ejus directe terminatur ad ipsum solum, necessario esse debet cum aliqua consideratione majestatis aut excellentiæ ejus, et ita spectat ad secundum actum a nobis positum, qui interdum ac sæpe ante alios potest exerceri, et fortasse est illud magis connaturale homini; tamen utilius esse solet

a sui cognitione et humilatione incipere, ut dictum est.

CAPUT III.

UTRUM DE RATIONE ORATIONIS VOCALIS SIT INTENTIO ORANDI?

1. *In quo consistat oratio vocalis quoad exteriorum actum.* — Navarrus, in Enchir. de Orat., c. 1, prælud. 6. — *Oratio potest scripto fieri.* — Ex dictis in superioribus capitibus sufficienter explicata manet oratio vocalis quoad exteriorum actum, in quo veluti consummatur; nam illa consistit in prolatione verborum, quibus petitio significatur, sive significatio sit expressa per verbum petendi aut rogandi, sive sit implicita, seu opera, ut Navarrus loquitur, per verba indicantia necessitatem et desiderium remedii obtinendi ab eo cui proponuntur, ut fuerunt illa sororum Lazari, Joan. 11: *Ecce quem amas inframatur*, ut notavit D. Thom. 2. 2, quæst. 84, art. 17, et indicavit Augustinus, tractatu 49 in Joannem; et ex illo exemplo obiter constat, posse orationem scripto fieri, illam vero sub oratione vocali comprehendi, quia fit signo sensibili ad placitum significante; quod signum, etiamsi sit scriptum, solet verbum appellari, et ita quod ad orationem spectat, eamdem rationem formalem habet, solumque materialiter differt. Communiter tamen oratio vocalis ad Deum proprie voce et ore fit, et hæc est quæ solet cadere sub præceptum, et communem usum, et ideo de illa tantum in hac materia loquimur; atque idem est cum proportione, si oratio vocalis non sumatur stricte pro sola petitione, sed pro laude Dei, et gratiarum actione, nam semper ex parte exterioris actus consistit in prolatione verborum, vel signorum quibus hæc significantur, neque aliud ad substantiam ejus postulatur ex ea parte.

2. *Quid requirat oratio ex parte actus interioris.* — Hic ergo inquirimus quid necessarium sit ad talem orationem ex parte actus interioris. Potest autem quæri de actu voluntatis et de actu intellectus; prior vocatur intentio, seu propositum orandi; alter appellatur attentio, quæ nihil aliud est quam mentis consideratio et advertentia ad orationem, quæ exterius profertur, vel ad objectum ejus, seu materiam circa quam versatur; et hæc duo breviter a nobis explicanda sunt: primum in hoc capite, alterum vero in sequenti.

3. *Intentio est necessaria ad orationem.* — *Probatur ratione.* — Qui recreationis gratia vel studii legit officium non implet præceptum. — Circa primum dicendum est, ad orationem vocalem necessariam esse mentis intentionem, id est, propositum orandi, seu petendi a Deo aliquid. Itaque non satis est verba petitionis exterius proferre, nisi ex libero proposito procedant; nam dormiens, amens aut infans, similia verba proferentes, non orant, ut bene argumentatur Gabr., lect. 62 in Cant., et per se notum est. Et ratio est, quia oratio dicit actum moralem et humanum, aptum ad merendum, et ad excitandum moraliter eum ad quem dirigitur; sine voluntate autem non est moralis actus. Deinde non satis est velle proferre aut legere talia verba, nisi hoc fiat cum affectu petendi aut orandi, ut bene significavit Palud., in 4, distinct. 15, q. 5, n. 24 et num. 26; et Major, d. 12, quæst. 7, concl. 1; et Navar., in Enchir., capit. 43, num. 14 et sequentibus. Et ratio est eadem, servata proportione, quia oratio debet esse moralis actus et humanus; ergo ut oratio, debet esse intenta; item quia oratio est locutio cum Deo; non loquitur autem cum Deo qui profert verba sermonis de Deo, nisi ad ipsum dirigat sermonem per intentionem suam, sicut etiam inter homines non loquitur unus cum alio, nec unus Angelus cum alio, nisi per voluntatem ordinando ad alterum cogitationem suam, vel ejus signum. Tandem oratio ex suo genere est actus religionis; religio autem est virtus voluntatis; ergo ut prolatione exterior sit vera, debet procedere ex intentione ex suo genere pertinente ad religionem, quæ saltem esse debet intentio orandi, seu petendi aliquid a Deo. Potestque declarari a simili de actione sacramenti, ad quam ut valida sit in ratione actionis sacramentalis, necessaria est intentio non tantum exercendi exteriorum actionem, sed etiam conficiendi sacramentum; ita ergo in praesenti dicimus non sufficere voluntatem proferendi verba, quasi materialiter legendo aut referendo, sed formaliter orando, quia sicut sacramentum est quid morale quod humano modo fieri debet, ita et oratio. Et ideo si quis studii vel recreationis causa legat Psalms, vel Sanctorum homilias, aut totum divinum officium, non implet munus orandi, nec satisfacit præcepto.

4. *Intentio orandi ex suo genere debet esse honesta.* — *Bona temporaria quomodo honeste peti possint.* — *Agens gratias Deo pro auxilio*

ad turpe facinus non orat. — Atque hinc colligitur, ad veram orationem necessariam esse intentionem ex suo genere bonam et honestam; hoc constat, quia supra diximus non esse veram orationem, nisi ex suo genere honesta sit; sed ad orationem necessaria est intentio ipsiusmet orationis, ut oratio est; ergo necessaria est intentio ex suo genere bona, id est, ex vi sui objecti. Declaratur etiam in particulari: quia si oratio sumatur stricte pro petitione, debet esse de re decenti, et consentanea divinæ bonitati, ut supra ostensum est; talis autem petilio ex objecto honesta est; nam desiderium obtainendi a Deo aliquid decens et honestum, ex suo genere bonum est. Dices: interdum potest esse oratio ex desiderio divitiarum, aut honoris, quod non est bonum ex objecto, sed indifferens. Respondeo, ut tale bonum temporale per veram orationem petatur a Deo, necessarium esse ut habeat saltem virtute subintellectam conditionem, *si expedit*, vel aliquid simile, atque hoc modo petitionem illam ex objecto honestam esse. Et simili modo, si oratio vocalis extendatur ad laudem, et gratiarum actionem, et alios actus qui ei conjungi solent, ut sunt lectio sacra, enarratio beneficiorum Dei aut mirabilium operum ejus, vel propositi rationum, et titulorum in quibus oratio nititur, vel confessio proprietum peccatorum et infirmitatum, constat omnes hos actus esse ex objecto bonos, ac subinde intentionem orandi vocaliter, sive universaliter, et per modum unius, omnes illos actus comprehendat in ordine ad cultum Dei, sive ad unum principaliter dirigatur, et ad cæteros ratione illius, semper intentionem esse ex objecto bonam, quia oportet ut hæc intentio sit accommodata objecto, id est, ut sit voluntas proferendi voces, quibus vere et digne laudetur Deus, vel condigne illi gratiae agantur. Unde si quis vellet laudare Deum, ei attribuendo quæ ipsum non decent, aut gratias agendo pro auxilio dato ad turpe facinus patrandum, non est ille actus orandi, neque illa est intentio ad orationem sufficiens; et idem cum proportione est de cæteris actibus.

5. *Intentio bona simpliciter non est de substantia orationis vocalis.* — *An oratio mala ex parte rei petitæ sit vera oratio.* — Sed quæres an necessarium sit hanc intentionem esse bonam simpliciter; nam ex dictis in lib. 2 videri potest hoc esse necessarium, quia si intentio non est bona, oratio non erit bona; si autem oratio non est bona, neque oratio est, quia

non est Dei cultus, et ideo loco citato rejecimus distinctionem orationis in bonam et malam. Nihilominus dicendum est, intentionem bonam simpliciter non esse de substantia orationis vocalis. Itaque si quis habeat intentionem orandi, et ex illa proferat verba de se sufficientia ad orandum, et consentanea laudi vel reverentiae divinæ, licet hoc faciat ex intentione laudis humanæ, vel alicujus commodi temporalis, in illud principaliter intuendo, vere rogat, quamvis non bene oret. Hæc est communis sententia: et ratio est, quia non omnes circumstantiae orationis sunt de substantia ejus. Confirmatur a simili ex aliis actibus humanis imperatis a voluntate, ut est eleemosyna, jejunium, etc., nam etiam oratio, præsertim vocalis, est actus imperatus et exterior respectu voluntatis, qui potest retinere substantialem bonitatem, quæ est ex objecto, sine accidental, quæ est ex circumstantiis, ut constat ex 1. 2. Denique confirmatur, quia talis oratio est sufficiens ad implendum præceptum ecclesiasticum recitandi horas, ut omnes fatentur, et infra videbimus; ergo signum est talem orationem esse veram orationem, quia ad implendum præceptum necesse est facere actum præceptum, saltem quoad substantiam ejus. Neque hoc repugnat dictis in superioribus, quia non diximus nullam orationem male factam esse orationem, sed solum illam quæ est mala ex parte rei postulatae, quia illa etiam substantialiter mala est, unde in ipsomet actu exteriori non continet petitionem, quæ mereatur nomen orationis apud Deum, cum ex objecto suo sit potius injuria Dei.

6. *Ad orationem sufficit intentio virtualis, et implicita.* — *Quæ sit virtualis intentio, et implicita.* — Ultimo dicendum est in hoc puncto, intentionem ad orationem requisitam non semper esse expressam vel formalem, sed implicitam et virtuale sufficere. Hoc attigit Navar., d. cap. 13, n. 15, cum Majore, in 4, d. 12, q. 17. Ratio generalis est, quia similis intentio sufficit ad actum moralem, ut late tractavi in 3 tom., d. 13, sect. 3, ubi etiam explicui quando et quomodo sit intentionis virtualis, et quomodo ab habituali et actuali distinguatur. Navarrus autem supra explicat virtualem intentionem per illam conditionalem, quia si interrogaretur quare accipit Breviarium, responderet se id facere ad recitandum. Verumtamen hoc modo magis explicatur habitualis, quam virtualis intentio. Et præterea hujusmodi conditionalis proposi-